

Translatores biblie

Translatores seu interpretes
Biblie fuerunt multiplices.

Notandum quod translatores et interpretes biblie multi fuerunt. sicut dicit magister in historijs. quia ante incarnationem domini annis. cccxli. temporibus Ptolomei philadelphia regis egypti septuaginta interpretes floruerunt. quod leges et prophetas hoc modo transfulerunt. Ptolomeus studiosus et librorum cupidus percipiens apud iudeos legem esse ore dei editam. et digito illius scriptam missis epistolis et muneribus rogauit eleazar pontificem iudeorum ut sibi viros seniores hebraice et grece lingue peritos qui interpretari et transferre valerent dirigeret. Etiam sua desideria essent eam in greco translata habere. et arcibus regalibus interesse. Eleazarus autem annuens eius petitioni. de vna quaque tribu sex legiferos vel legiferentes destinauit. Hi sunt septuaginta duo interpretes. qui licet septuaginta duo fuerunt more sacre scripture. tamen communiter dicuntur septuaginta. quia si duo sunt hoc est modicum respectu septuaginta. Qui venientes ad regem pentateuchum et prophetas transferentes coram rege disputauerunt de vno deo colendo. et quod nulla creatura esset deus. Unde est quod vbi quibus occurrebat eis in transferendo de trinitate vel sub silentio preteribatur vel enigmate transfulerunt ne tres deos colendos tradidisse viderentur. Sicut de incarnatione verbi facientes. Quia translatio septuaginta duum quod est superflua. quibus diminuta. Post incarnationem autem domini et passionem annis. c. xliiij. Adhuc quidam iudeus ad fidei peruersum. sed postea in heresim lapsus. primus interpretis fecit aliam translationem de hebraico in grecum tempore Hadriani imperatoris. Deinde per annos. liij. Theodotion fecit tertiam translationem sub Commodiano. Deinde post annos triginta Symmachus interpretis claruit sub Severo. Deinde post annos octo inuenta est quedam translatio hierosolymis. cuius autor ignoratur. que dicta est vulgata translatio vel quinta editio. Deinde post annos. xvij. tempore Alexandri superuenit Origenes videns istas translationes imperfectas. incepit corrigere translationem lxxij. interpretum per posteriores iam dictas translationes. vel secundum aliquos solum translationem Theodotionis correxit. et miscuit. scilicet superfluas diminuta. et rescans superflua. Vbi quibus igitur ad translationem. lxxij. interpretum aliquid addi-

dit ex translationibus sequentibus. vel vbi addidit quod deerant ibi ponebat astericum vel asteriscum. id est stellam vel formam astri per quod inuenit quod per additionem illam clucescebant quibus deerant. Et dicitur astericus ab aster et icon. quod est imago vel signum. quia apud grecos icon scribitur per ei diphthongon. et dicitur astericus secundum modernos vel asteriscus secundum antiquos. et tunc dicitur ab astris. id est stella. et icon. Vbi vero erat superfluum ponebat obelum. Obelos enim grece dicitur sagitta latine vel veru. signas per hoc que supra ibi superflua erat. Deinde ipse Origenes fecit aliam translationem per septuaginta sine his signis. Hi omnes transfulerunt de hebraico in grecum. Deinde quedam volentes habere omnes istas translationes simul scribebant libros. sic eos ordinantes. quod in medio cuiuslibet folij ponebant sex columnas a summo deorsum descendentes. ponentes in prima verba translationis prime. in secunda secunde. et sic de alijs. Et isti libri dicuntur hexapla ab hexa grece quod est sex latine. quasi sexcupla. vel dicitur hexapla. quasi liber habens sex translationes rectas vel rectificatas. Quidam tamen hexapla exponunt simpliciter per exemplaria. Et his temporibus multi vtriusque lingue scioli fecerunt alias translationes de predictis grecis translationibus in latinum. Nouissime superueniens beatus Hieronymus. pitus in tribus linguis hebraica greca et latina: primo correxit translationem. lxxij. interpretum cum in latino astericis et obelis postea vero transfudit immediate bibliam de hebreo in latinum sine astericis et obelis. Et hac translatione nunc vbi quibus vititur tota romana ecclesia. licet non in omnibus libris. Et ipsius translatio merito ceteris antefertur. quia est vetustate verborum tenatior et perspicuitate sententie clarior. Et translatio prima. scilicet. lxxij. interpretum facta est in Alexandria ciuitate que metropolis est egypti. Alie autem translationes in diuersis partibus mundi vbi tunc magistri polluerunt. Nota quod vbi quibus in libris veteris testamenti mendositas reperitur currendum est ad volumina hebreorum. quia vetus testamentum primo in lingua hebraica scriptum est. Si vero in libris noui testamenti recurrendum est ad volumina grecorum. quia nouum testamentum primo in lingua greca scriptum est preter euangelium Matthei et epistolam pauli ad hebreos.

Quatuor sunt modi seu regule exponendi sacram scripturam.

Notandum q̄ om̄is sacra scriptura quadriiformi ratōe distinguit̄ siue exponit̄. Aut em̄ ī hystorico vel litterali intellectu. aut allegorico aut anagogico. aut tropologico v̄l morali solet accipi. **H**istoria nāq̄ est quādo res aliq̄ quō s̄m̄ l̄ram dicta vel facta sit plano s̄mone refer̄. vt cum dicit̄. **P**plus israhel ex egypto saluatus tabernaculū dñi fecit. **E**t dicit̄ ab histeron. i. videre vel cognoscē. q̄ antiquitus nemo scribebat hystoriā nisi q̄ vidisset. **E**t sic q̄n̄ dictōes intelligūt̄ simpliciter vt sonāt. est sensus litteral̄ v̄l hystoriac̄.

Allegoria aut̄. ē mysteriū v̄l similitudo q̄n̄ ī p̄figuratiōe loquimur. vbi aliud est ī voce. aliud ī sententiā. **E**t dicit̄ ab allon q̄d est alienū. ⁊ gorus ductio vel locutio. q̄ vnuz dicit̄ ⁊ aliū intelligit̄. **V**el cū v̄bis siue reb⁹ mysticis p̄sentia xp̄i ⁊ eccl̄e sacramēta signātur. **V**erbis videlicet vt ait **E**saías. **E**gre dieſ yga de radice iesse. quod apte est dicere. **N**asceſ virgo maria de stirpe dauid ⁊ de ea xp̄us nasceſ. **R**ebus mysticis est popul⁹ israhel ab egyptiaca s̄uitute p̄ sanguinem agni liberatus. **A**llegorice eccl̄am significat que p̄ passionē xp̄i a demoniaca s̄uitute liberata est. **E**t nota q̄ allegoria multis modis exponit̄. **Q**uandoq̄ a p̄sona. vt **I**saac significat xp̄m. **Q**uandoq̄ a re ⁊ nō a p̄sona. vt aries occisus significat xp̄i carnem passam. **Q**ūq̄ a loco. vt xp̄s p̄dicaturus ascendit ī montem. vbi eminētia loci significat eius sapientiam ⁊ excellentiaz. **Q**ūq̄ a numero. vt app̄hendunt septem mulieres virum vnum. id est. septem dona gr̄arum xp̄m. **Q**ūq̄ a negocio vel facto. vt interfectio golie a dauid infectōz diaboli a xp̄o significat. **A**nagogia aut̄ ad sup̄iora est ducens locutio q̄ de p̄mio futuro. ⁊ de ea q̄ ī celis est vita futura. apertis siue mysticis s̄monib⁹ disputat. **A**p̄tis vt cum dicit̄. **B**eati mūdo corde. **M**ysticis. vt cū dicit̄. **B**eati q̄ lauāt stolas suas vt sit illis potestas ī ligno vite ⁊ p̄ portas ī trent ciuitatem. **Q**uod sic exponit̄ anagogice. **B**eati q̄ mundāt cogitatōes suas ⁊ act⁹ vt sit illis potestas videndi dñm nostrū īhm xp̄m. qui dicit. **E**go sum via veritas ⁊ vita

⁊ p̄ doctrinam ⁊ exempla p̄cedentiū patruz intrant ī regna celozū. **E**t sic est differentia inter allegoriam ⁊ anagogiam. q̄a allegoria est mysticus sensus p̄tinēs ad militantem eccl̄iam ī qua sumus. sed anagogia est apertus sensus p̄tinens ad eccl̄am triumphantē que est cōmunitas sanctorū tam triumphantē ⁊ regnās. **T**ropologia nō est moral̄ locutio que ad instructōez ⁊ correctōez animoz mystice siue aperte respicit. **M**ystice. vt ait **S**alomon. **O**mn̄i tempe sint vestimēta tua candida. ⁊ oleum de capite tuo non deficiat quod est dicere. **O**mn̄i tempe sint opera tua munda. ⁊ charitas de corde tuo nō deficiat. **A**perte. vt **J**ohannes dicit. **F**ilioli non diligamus verbo nec lingua. sed opere ⁊ veritate. **E**t vt breuiter habeas. **H**istoria docet factum. **T**ropologia faciendum. **A**llegoria credendum. **A**nagogia appetenduz. **U**nde **L**fa gesta docet. quid credas allegoria. **M**oralis quid agas. quo tēdas anagogia. **H**ec patent ī ista dictōe hierusalem. **H**istorice enim est nomen ciuitatis. **T**ropologicē est typus anime fidelis. **A**llegorice figura eccl̄ie militantis. **A**nagogice typum gerit eccl̄ie triumphantis. **U**nde. **S**icut hierusalem polis est terrena fidelis. **C**onstans eccl̄a mons fortis patria summa.